

ROBERT KWAŚNIEWSKI

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa we Włocławku

Bogumił Pahl, „Podatki i opłaty lokalne. Teoria i praktyka”

**Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska SA,
Warszawa 2017, ISBN 978-83-8107-294-6, ss. 312**

Najnowsza publikacja autorstwa Bogumiła Pahl pt. „Podatki i opłaty lokalne. Teoria i praktyka”, wydana nakładem Wydawnictwa Wolters Kluwer Polska SA, stanowi niezwykle ważną i aktualną, zarówno z teoretycznego, jak i praktycznego punktu widzenia, pozycję w polskiej doktrynie prawa podatkowego, szczególnie w dziedzinie podatków i opłat lokalnych. Zainteresowania naukowe autora oraz jego liczne opracowania z zakresu prawa podatkowego, a w szczególności publikacje dotyczące problematyki podatków i opłat samorządowych¹ sugerują, iż recenzowana

¹ Przykładem mogą być następujące publikacje naukowe: *Nowe zasady opodatkowania nieruchomości gminnych (miejskich)*, „Finanse Komunalne” 2016, nr 1–2, s. 65–72; *Zasada superficies solo cedit a podmiot zobowiązany do zapłaty podatku od nieruchomości od części budowlanych elektrowni wiatrowych*, „Przegląd Podatków Lokalnych i Finansów Samorządowych” 2015, nr 10, s. 12–18; *Zwolnienie od podatku od nieruchomości budynków gospodarczych zajętych na prowadzenie działów specjalnych produkcji rolnej – problemy praktyczne*, „Samorząd Terytorialny” 2015, nr 10, s. 50–55 (we współautorstwie z M. Radziłowicz); *Kilka uwag na temat wykładni pojęcia*

monografia powstała na gruncie jego dotychczasowych oraz wieloletnich doświadczeń badawczych. W opracowaniu autor dokonał analizy poszczególnych problemów i zagadnień dotyczących konstrukcji podatków i opłat lokalnych w oparciu o płaszczyznę zarówno normatywną, doktrynalną, jak i jurydyczną z wykorzystaniem aktualnego orzecznictwa sądów administracyjnych. Autor przedstawiając najważniejsze problemy praktyczne powstające na etapie realizacji podatków i opłat lokalnych brał także pod uwagę największą od trzynastu lat nowelizację ustaw: o podatkach i opłatach lokalnych, podatku rolnym oraz podatku leśnym, wprowadzonych na mocy ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o zmianie ustawy o samorządzie gminnym oraz niektórych innych ustaw² (stąd książka uwzględnia stan prawny na 1 lutego 2017 r.). Jak sam autor wskazuje, „ze względu na przyjętą koncepcję opracowania nie było w nim miejsca na zaprezentowanie szerszych wywodów dotyczących niektórych, szczególnie skomplikowanych zagadnień. Jednak dzięki odesłaniom do literatury przedmiotu każdy zainteresowany znajdzie rozwiązanie większości nurtujących Go problemów (s. 18)”.

Recenzowana monografia w całości została poświęcona omówieniu konstrukcji poszczególnych podatków i opłat lokalnych realizowanych przez gminne organy podatkowe oraz omówieniu najważniejszych problemów powstających na etapie stosowania przepisów normujących konkretny podatek bądź opłatę. Autor, omawiając poszczególne daniny publiczne, uwzględnił najnowsze zmiany w przepisach, które zostały wpro-

„trwale związane z gruntem” na potrzeby opodatkowania podatkiem od nieruchomości, „Przegląd Podatków Lokalnych i Finansów Samorządowych” 2014, nr 12, s. 10–16; *Rola sołtysa w procesie realizacji podatków i opłat lokalnych*, „Przegląd Podatków Lokalnych i Finansów Samorządowych” 2014, nr 9, s. 6–11; *Uwagi na temat stosowania zwolnienia od podatku rolnego gruntów nabytych na utworzenie gospodarstwa rolnego*, „Przegląd Podatków Lokalnych i Finansów Samorządowych” 2013, nr 12, s. 16–22; *Posiadanie bez tytułu prawnego a obowiązek podatkowy w podatku od nieruchomości, rolnym i leśnym*, „Przegląd Podatków Lokalnych i Finansów Samorządowych” 2012, nr 6, s. 11–16; *Właściwość miejscowa organu podatkowego w zakresie podatku od środków transportowych*, „Journal of Modern Science” 2011, t. 1(8), s. 85–94; *Zmiany w zakresie opodatkowania budynków lub ich części zajętych na udzielanie świadczeń zdrowotnych*, „Finanse Komunalne” 2011, nr 6, s. 44–50 i wiele innych.

² Dz.U. z 2015 r., poz. 1045.

wadzone przez ustawodawcę z początkiem 2016 i 2017 r.³ Tytuł monografii sformułowano w sposób przejrzysty i odzwierciedlający poszczególne elementy treści w niej zamieszczonych. Problematyka prawna, której granice autor wyznaczył tytułem monografii, może wydawać się na pierwszy rzut oka banalna, ale jest ona niezwykle oryginalna i aktualna z punktu widzenia wprowadzanych przez ustawodawcę zmian legislacyjnych w przepisach prawa, które tworzą właściwy model systemu podatkowego w Polsce. Za interesujące i wartościowe należy uznać to, że autor w pracy podjął rozważania o charakterze zarówno teoretyczno-historycznym, jak i praktycznym. Jak wskazuje B. Pahl, część teoretyczno-historyczna, stanowiąca swoistego rodzaju wprowadzenie do podatków i opłat lokalnych, umożliwi czytelnikowi lepsze zrozumienie aktualnych problemów pojawiających się na etapie realizacji tej kategorii świadczeń publicznych. Część praktyczna została poświęcona natomiast omówieniu konstrukcji prawnej poszczególnych podatków i opłat lokalnych zwracając przede wszystkim uwagę na: podmiot i przedmiot podatku, podstawę opodatkowania, stawkę podatku, tryb i warunki płatności podatku oraz zwolnienia, ulgi i wyłączenia podatkowe.

Wyżej wymieniona monografia składa się z krótkiego wstępu zatytułowanego słowami „Od autora” oraz z sześciu odrębnych rozdziałów, w których B. Pahl analizuje najistotniejsze zagadnienia mające charakter teoretyczno-praktyczny dotyczące konstrukcji poszczególnych podatków

³ Jeżeli chodzi o zmiany wprowadzone w ustawie o podatkach i opłatach lokalnych, to autor zwrócił m.in. uwagę na zmianę przepisów regulujących opodatkowanie części wspólnych gruntu i budynku przy odrębnej własności lokali, opodatkowanie wartości „całej” elektrowni wiatrowej, a nie tylko jej „budowlanych” elementów, czy zmiany przepisów w zakresie zwolnień podatkowych. Istotne zmiany, które autor omówił w publikacji, to zmiany dotyczące definicji gruntów, budynków i budowli związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej, stawek podatku od nieruchomości, przede wszystkim w zakresie nowej stawki dla gruntów niezabudowanych objętych obszarem rewitalizacji oraz nowe regulacje w zakresie opłat lokalnych, tj. wprowadzenie fakultatywności tych opłat, jak również wprowadzenie nowej opłaty lokalnej – opłaty reklamowej. W przypadku regulacji wprowadzonych do ustawy o podatku rolnym autor poświęcił szczególną uwagę zmianom dotyczącym nowych zasad ustalania podstawy opodatkowania gruntów gospodarstw rolnych, zmianom w zakresie zwolnień ustawowych czy likwidacji przepisów dotyczących ulgi żołnierskiej, które nie były stosowane w praktyce.

i opłat samorządowych. Strukturę publikacji uzupełnia ponadto kilkustronicowe zakończenie nazwane przez autora „Wnioskami”, obszerny wykaz literatury przedmiotu użytej do napisania tej monografii oraz wykaz skrótów zamieszczonych na początku publikacji. Każdy rozdział został poświęcony innej tematyce prawnej i ma odrębny tytuł, w związku z czym czytelnik ma szansę z łatwością odszukać treści, które najbardziej go interesują. Rozdział pierwszy i ostatni mają nieco inną konstrukcję aniżeli rozdziały środkowe dotyczące poszczególnych podatków lokalnych, tj. podatku od nieruchomości, podatku rolnego, podatku leśnego oraz podatku od środków transportowych, w których co do zasady każdy punkt stanowi odzwierciedlenie jednego elementu stanowiącego konstrukcję prawną podatku. Autor w poszczególnych rozdziałach bardzo często formułuje wnioski *de lege ferenda*, co świadczyć może o wysoce nowatorskich rozważaniach oraz budzi przekonanie, że recenzowana monografia zasługuje na docenienie ze strony doktryny prawa podatkowego. Uwagi te przedstawione zostały we wnioskach, które stanowią zakończenie niniejszej publikacji.

Pierwszy rozdział („Pojęcie, istota i funkcje podatków i opłat lokalnych”) stanowi niejako wprowadzenie do dalszych rozważań podejmowanych w recenzowanej monografii, a dotyczących konstrukcji poszczególnych podatków i opłat lokalnych oraz problemów związanych ze stosowaniem przepisów prawa w praktyce. W tej części autor podejmuje rozważania teoretyczno-historyczne, gdyż oprócz przedstawienia pojęcia, istoty, funkcji podatków i opłat lokalnych oraz ich miejsca w systemie podatkowym poświęca dużą uwagę ewolucji tych świadczeń publiczno-prawnych po 1945 r.

W części stanowiącej rys historyczny podatków i opłat lokalnych pierwszym aktem prawnym, który omawia autor, jest dekret z dnia 20 marca 1946 r. o podatkach komunalnych⁴, który wprowadzał tylko i wyłącznie podatki komunalne, a nie wprowadzał opłat lokalnych⁵. Kolejnymi

⁴ Dz.U. z 1947 r., poz. 198 ze zm.

⁵ Dekret z 1946 r. obowiązywał do czasu wejścia w życie ustawy o podatkach terenowych z dnia 26 lutego 1951 r. i wprowadzał: podatek gruntowy, podatek od nieruchomości

aktami prawnymi, które zostały skomentowane przez B. Pahl'a w publikacji, są: ustawa z dnia 26 lutego 1951 r. o podatkach terenowych⁶, która wprowadzała podatki zarówno obligatoryjne⁷, jak i fakultatywne⁸, oraz dekret z dnia 20 maja 1955 r. o niektórych podatkach i opłatach terenowych, który regulował podatek od nieruchomości, podatek od lokali, opłatę od środków transportowych, opłatę targową oraz opłatę uzdrowską. Autor w zakresie podatków i opłat lokalnych kompleksowo omawia także uregulowania ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. o niektórych podatkach i opłatach terenowych⁹, która weszła w życie 1 stycznia 1976 r.¹⁰, oraz ustawy z dnia 14 marca 1985 r. o podatkach i opłatach lokalnych¹¹, która jest ostatnim aktem prawnym obowiązującym przed aktualną ustawą z 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych¹². W tej części został przedstawiony także rys historyczny podatku leśnego oraz podatku rolnego, który nazywany był kiedyś podatkiem gruntowym.

B. Pahl zajął się także problematyką granic władztwa gminy w zakresie podatków i opłat lokalnych, trafnie stwierdzając, że „istota władztwa podatkowego sprowadza się do prawnie określonego zakresu uprawnień do podejmowania rozstrzygnięć w sprawach podatkowych”¹³. Zakresu uprawnień organów jednostek samorządu terytorialnego, zdaniem autora, można doszukiwać się w przepisach Konstytucji Rzeczypospolitej

ności, podatek od lokali, podatek od publicznych zabaw, rozrywek i widowisk, podatek od kopalń oraz podatek od zbytku mieszkaniowego.

⁶ Dz.U. z 1951 r., poz. 110 ze zm.

⁷ Należały do nich: podatek od nieruchomości, podatek od lokali oraz nowo wprowadzony w tym czasie podatek targowy.

⁸ Należały do nich: podatek miejski, podatek od zbytku mieszkaniowego, podatek od posiadania psów, podatek od polowania i rybołówstwa.

⁹ Dz.U. z 1975 r., poz. 229 ze zm.

¹⁰ Od 1 stycznia 1976 r. w systemie podatkowym obowiązywały następujące podatki: podatek od nieruchomości, podatek od posiadania psów, opłata targowa, opłata od środków transportowych, opłata klimatyczna oraz opłata administracyjna.

¹¹ Dz.U. z 1985 r., poz. 50 ze zm.

¹² Tekst jednolity: Dz.U. z 2016 r., poz. 617 ze zm.

¹³ Szerzej na temat władztwa podatkowego w: J. Glumińska-Pawlic, *Władztwo podatkowe jednostek samorządu terytorialnego w świetle Europejskiej Karty Samorządu Lokalnego*, [w:] *Prawo finansowe w warunkach członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Księga jubileuszowa dedykowana Profesor Wandzie Wójtowicz*, A. Pomorska, P. Smoleń, J. Stelmasiak, A. Gorgol (red.), Lublin 2011, s. 111–128.

Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.¹⁴ B. Pahl dokonuje analizy konstytucyjno-prawnej art. 84 i art. 217 ustawy zasadniczej, które wprowadzają generalną zasadę *nullum tributum sine lege*¹⁵, w myśl której podatek i opłata mogą być wprowadzone wyłącznie w drodze ustawowej. Mankamentem tej części rozdziału jest pominięcie tutaj kluczowego przepisu konstytucyjnego, a mianowicie art. 168, który przesądza o tym, że jednostki samorządu terytorialnego mają prawo ustalania wysokości podatków i opłat lokalnych w zakresie określonym w ustawie. Autor wprawdzie podkreśla, że organy stanowiące gminy (rada gminy) wyposażone są w możliwość ustalania wysokości stawek podatku, ale nie wiąże tej możliwości z art. 168 polskiej ustawy zasadniczej, który jest podstawą do budowania koncepcji władztwa podatkowego jako kategorii przysługującej państwu z możliwością jego udzielenia wspólnotom samorządowym¹⁶. W konkluzji autor stwierdza, że samodzielność jest istotą samorządu terytorialnego, ale nie ma charakteru bezwzględnej i prawodawca ma uprawnienie do ingerowania w tę sferę, ograniczając ją w różnym zakresie.

Rozdział pierwszy został poświęcony także omówieniu podstawowych funkcji podatków i opłat lokalnych, wśród których autor wyróżnił funkcję fiskalną, redystrybucyjną oraz stymulacyjną. B. Pahl postuluje także, iż do zwiększenia dochodów gmin w Polsce przyczyniłoby się wprowadzenie podatku katastralnego, który uwzględniałby wartość nieruchomości, a nie – jak ma to obecnie – powierzchnię gruntu lub powierzchnię użytkową budynku (s. 51). Autor w ten sposób sformułował postulat *de lege ferenda*, którym powinien w przyszłości zająć się ustawodawca. Należy w tym miejscu nadmienić, że postulaty wprowadzenia podatku katastralnego są już od dłuższego czasu zgłaszane w doktrynie prawa podatkowego¹⁷. W dalszej części autor zajął się charakterem praw-

¹⁴ Dz.U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 ze zm.

¹⁵ W tłumaczeniu na język polski: nie ma podatku bez ustawy.

¹⁶ Szerzej na ten temat: A. Bień-Kacała, *Zasada władztwa daninowego w Konstytucji RP z 1997 r.*, Toruń 2005.

¹⁷ Zob. J. Ciak, B. Wąsewicz, *Oczekiwany model katastru nieruchomości w Polsce*, „Prawo Budżetowe Państwa i Samorządu”, 2015, nr 1, s. 27–43, DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/PBPS.2015.002>; J. Ciak, B. Wąsewicz, *Kataster jako warunek reformy systemu opodatkowania nieruchomości w Polsce*, „Prawo Budżetowe Państwa i Samorządu”, 2014, nr 4,

nym podatków i opłat lokalnych oraz wskazał, że stanowią one część systemu podatkowego w Polsce. Koniec rozdziału został poświęcony dylematom, czy opłaty lokalne to w rzeczywistości opłaty, czy w gruncie rzeczy mają istotę podatków?

Rozdział drugi („Podatek od nieruchomości”), najbardziej obszerny w recenzowanej publikacji, został poświęcony podatkowi od nieruchomości, czyli podatkowi lokalnemu, który przynosi do budżetu gmin największą ilość środków finansowych. Rozdział ten został podzielony na 9 punktów, które odzwierciedlają kolejno poszczególne elementy konstrukcji prawnej podatku, tj. podmiot podatku, przedmiot podatku, podstawa opodatkowania, stawki podatku, tryb i warunki płatności podatku (zarówno przez osoby fizyczne, jak i przez osoby prawne), zwolnienia i wyłączenia podatkowe. Omawiając poszczególne elementy konstrukcji prawnej podatku, autor zwracał uwagę na zmiany wprowadzone przez ustawodawcę, które weszły w życie z początkiem roku 2016 oraz 2017. W zakresie podmiotu podatku od nieruchomości w sposób przystępny omówione zostały przepisy dotyczące właścicieli nieruchomości lub obiektów budowlanych, użytkowników wieczystych gruntu, posiadaczy zależnych nieruchomości lub obiektów budowlanych stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego oraz przepisy normujące instytucję posiadacza samoistnego, która wywodzi się nie z prawa podatkowego, lecz z prawa cywilnego. Autor zwrócił szczególną uwagę na kwestię zasad odpowiedzialności za zobowiązania podatkowe przy współwłasności w częściach ułamkowych lokalu użytkowego – garażu wielostanowiskowego w budynku mieszkalnym wraz z gruntem stanowiącym odrębny przedmiot własności¹⁸. W tym zakresie zaszyły diametralne zmiany w związku z nowelizacją ustawy o podatkach i opłatach lokalnych.

s. 9–29, DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/PBPS.2014.035>; L. Etel, *Reforma podatków majątkowych warunkiem zwiększania dochodów samorządu*, [w:] K. Święch, A. Zalcewicz (red.), *Sanacja finansów publicznych w Polsce. Aspekty prawne i ekonomiczne*, Szczecin 2005, s. 27 i n.

¹⁸ Szerzej na temat opodatkowania lokali garażowych w budynkach mieszkalnych w: L. Etel, *Opodatkowanie garażu stanowiącego nieruchomość lokalową w budynku mieszkalnym*, „Przegląd Podatków Lokalnych i Finansów Samorządowych” 2016, nr 1, s. 6 i n.

Obszerne spostrzeżenia B. Pahl poczynił odnośnie przedmiotu podatku od nieruchomości, a mianowicie: gruntów, budynków lub ich części oraz budowli lub ich części związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej. Chciałbym zwrócić uwagę, iż autor w interesujący sposób zajął się omówieniem podstawowych pojęć związanych z opodatkowaniem podatkiem od nieruchomości budowli, a mianowicie omówił etapy wyjaśniania pojęcia „budowli”, odwołując się, jak to wprowadził polski ustawodawca, do przepisów prawa budowlanego¹⁹. B. Pahl dokonał wykładni pojęcia „obiekt budowlany”, zwracając uwagę na nowe brzmienie nadane temu pojęciu z dniem 28 czerwca 2015 r., kiedy to weszła w życie ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Prawo budowlane oraz niektórych innych ustaw²⁰. W tej części rozdziału omówiono także zmiany legislacyjne²¹ w zakresie opodatkowania elektrowni wiatrowych – tj. od 1 stycznia 2017 r. podatnicy są zobowiązani deklarować do opodatkowania wartość „całej” budowli, a nie tylko jej „budowlanych” elementów.

Ponad 30 stron rozdziału autor poświęcił na omówienie kwestii związanych z podstawą opodatkowania w podatku od nieruchomości oraz zagadnieniom dotyczącym stawek podatku w zależności od tego, z jakim przedmiotem opodatkowanym mamy do czynienia. B. Pahl w tej części opracowania zwrócił uwagę na uprawnienia organów stanowiących gminy w zakresie kształtowania wysokości stawek podatku od nieruchomości, wskazując już na samym wstępie podstawy konstytucyjne tychże kompetencji. W zakresie stawek podatkowych pragnę zwrócić uwagę, iż autor w monografii omówił zmiany wprowadzone w przepisach w zakresie stawki dla gruntów pod wodami oraz nową stawkę podatku od nieruchomości, wprowadzoną z początkiem 2016 r., jaką jest stawką dla gruntów niezabudowanych objętych obszarem rewitalizacji, o którym mowa w ustawie z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji²². B. Pahl stwierdza, że stawka ta ma charakter sanacyjny, gdyż względem pozostałych stawek obciąż-

¹⁹ Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 290 ze zm.).

²⁰ Dz.U. z 2015 r., poz. 443.

²¹ Zmiany wprowadzone zostały na mocy ustawy z dnia 16 lipca 2016 r. o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych (Dz.U. z 2016 r., poz. 961).

²² Dz.U. z 2015 r., poz. 1777 ze zm.

zających grunt jest ustalona na bardzo wysokim poziomie – z czym niewątpliwie należy się zgodzić²³.

W zakresie zagadnienia dotyczącego trybu i warunków płatności podatku autor nie tylko powtórzył uregulowania zawarte w przepisach prawa, ale pokusił się o obszerny komentarz dotyczący wprowadzenia do przepisów ustawy z dniem 1 stycznia 2016 r. rozwiązania, które nakazuje nie pobierać podatku, jeżeli jego wysokość nie przekracza określonych na dzień 1 stycznia roku podatkowego najniższych kosztów doręczenia²⁴ w obrocie krajowym przesyłki poleconej za potwierdzeniem odbioru przez operatora wyznaczonego w rozumieniu ustawy z dnia 23 listopada 2012 roku – Prawo pocztowe²⁵. Autor w sposób przystępny omówił przesłanki uruchomienia tej instytucji, podkreślając, że „analizowana instytucja nie jest formą zaniechania poboru podatku czy też kwotą wolną od podatku”. Nawet w przypadku niskiej kwoty podatku istnieje obowiązek złożenia deklaracji na podatek od nieruchomości”.

W tym rozdziale rozważania zostały zakończone analizą wybranych zwolnień i wyłączeń w zakresie podatku od nieruchomości. B. Pahl omówił zwolnienie podatkowe w zakresie infrastruktury kolejowej, uwzględniając ważne zmiany ustawodawcze, które zaszły z początkiem tego roku, zwolnienie od podatku budynków gospodarczych, gruntów i budynków będących w posiadaniu stowarzyszeń, gruntów i budynków wpisanych indywidualnie do rejestru zabytków, grup producentów rolnych oraz gruntów pod wodami stanowiącymi własność Skarbu Państwa. Autor dokonał także wykładni przepisów dotyczących nowo wprowadzonego zwolnienia, jakim jest zwolnienie dotyczące gruntów i budynków stanowiących własność gminy, które weszły w życie z początkiem ubiegłego roku. Jeżeli chodzi o zakres zagadnień dotyczących wyłączeń w podatku od nieruchomości, to B. Pahl przeanalizował dość dokładnie przepisy związane z wyłączeniem od podatku gruntów pod wodami powierzchniowymi pły-

²³ Szerzej zob. S. Czarniecki, *Kilka uwagi na temat przesłanek specjalnego opodatkowania gruntów położonych na obszarach rewitalizacji*, „Przegląd Podatków Lokalnych i Finansów Samorządowych” 2016, nr 8, s. 23 i n.

²⁴ W 2017 r. kwota ta wynosi 6,20 zł.

²⁵ Dz.U. z 2016 r., poz. 1113 ze zm.

nącymi, nieruchomości lub ich części zajęte na potrzeby organów jednostek samorządu terytorialnego oraz gruntów zajętych pod pasy drogowe dróg publicznych oraz zlokalizowane na nich budowle. Autor, analizując problemy prawne powstające w związku z realizacją przepisów dotyczących podatku od nieruchomości, bardzo często korzystał z aktualnego orzecznictwa sądów administracyjnych oraz poglądów i rozwiązań wypracowanych przez doktrynę prawa podatkowego. W przypadku analizy zagadnień bardziej skomplikowanych autor oprócz swojego komentarza i wyjaśnienia wątpliwości prawnych zamieszczał odesłania do literatury przedmiotu, która niewątpliwie pomoże czytelnikowi zdobyć dodatkową wiedzę oraz znaleźć odpowiedzi na nurtujące go problemy prawne, których autor w recenzowanej publikacji nie opracował.

Kolejne interesujące rozważania zawarte są w rozdziale trzecim („Podatek rolny”), który konstrukcją przypomina poprzedni rozdział, a obejmuje zagadnienia związane z podatkiem rolnym uregulowanym w przepisach ustawy z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym²⁶. Autor na podstawie doktryny prawa podatkowego, przepisów niniejszej ustawy oraz orzecznictwa sądów administracyjnych omówił w sposób kompleksowy i przejrzysty kwestie dotyczące podmiotu podatku, przedmiotu podatku, podstawy opodatkowania, stawek, trybów i warunków płatności oraz kwestię zwolnień, ulg i wyłączeń podatkowych. Jednym z istotnych problemów, który został przeanalizowany w niniejszym opracowaniu, jest kwestia ustalenia osoby zobowiązanej z tytułu podatku rolnego w sytuacji, gdy grunty gospodarstwa rolnego zostały oddane na mocy stosownej umowy w dzierżawę (szczególnie chodzi o umowy zawierane w trybie przepisów o ubezpieczeniu rolników²⁷ inne niż zawarte w zamian za emeryturę lub rentę). Jak wskazuje się w doktrynie, nie każda umowa, której przedmiotem są grunty gospodarstwa rolnego, przenosi obowiązek podatkowy na dzierżawcę²⁸. W rozstrzygnięciu tych wątpliwo-

²⁶ Tekst jedn.: Dz.U. z 2016 r., poz. 617 ze zm.

²⁷ Ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 277 ze zm.).

²⁸ Zob. B. Pahl, *Umowy dzierżawy gruntów rolnych a obowiązek podatkowy w podatku rolnym*, „Przegląd Podatków Lokalnych i Finansów Samorządowych” 2013, nr 6, s. 14–19.

ści autor odwoływał się kilkakrotnie do orzecznictwa sądów administracyjnych.

W zakresie podstawy opodatkowania w podatku rolnym B. Pahl zwrócił szczególną uwagę na zmiany wprowadzone z początkiem 2016 r. dotyczące nowych zasad przeliczania gruntów pod stawami, gruntów zadrzewionych i zakrzewionych na użytkach rolnych, gruntów pod rowami oraz gruntów rolnych zabudowanych²⁹. Jeżeli chodzi o kwestię zwolnień podatkowych, to autor na potrzeby niniejszego opracowania dokonał jedynie analizy wybranych zwolnień od podatku tj. zwolnienia dotyczącego użytków rolnych klasy V, VI, VIz oraz gruntów zadrzewionych i zakrzewionych ustanowionych na użytkach rolnych, a także zwolnienia dotyczącego gruntów nabytych na utworzenie nowego lub powiększenie już istniejącego gospodarstwa rolnego. W zakresie tego ostatniego zwolnienia autor postuluje o wprowadzenie konkretnych zmian legislacyjnych.

Część rozdziału została poświęcona na przeanalizowanie konstrukcji ulg w podatku rolnym, a w szczególności ulgi inwestycyjnej, ulgi z tytułu wystąpienia klęski żywiołowej oraz ulgi górskiej i podgórskiej. Autor postuluje wprowadzenie przez ustawodawcę istotnych zmian w zakresie przepisów dotyczących ulgi inwestycyjnej, gdyż jego zdaniem problemem praktycznym jest ustalenie, na gruncie obowiązujących przepisów prawa, zakresu takich terminów jak: „modernizacja” czy też „obiekt służący ochronie środowiska”. Ponadto wysokość obecnej ulgi inwestycyjnej nie jest współmierna z dokonywaniem przez podatników inwestycji, które bardzo często są inwestycjami ogromnymi, niepozwalającymi w pełni skorzystać przy przysługującej im kwoty ulgi inwestycyjnej.

Kolejny, dość krótki, rozdział czwarty („Podatek leśny”) obejmuje omówienie konstrukcji prawnej oraz podstawowych problemów związanych z realizacją przepisów ustawy z dnia 30 października 2002 r. o podatku leśnym³⁰. Autor w tej części wskazał dość ciekawy problem doręczania decyzji podatkowej dotyczącej nieruchomości wchodzącej w skład majątku małżeńskiego. W takiej decyzji wymiarowej powinni być wyka-

²⁹ Więcej na ten temat: B. Pahl, *Kontrowersje wokół nowych zasad ustalania podstawy opodatkowania w podatku rolnym*, „Samorząd Terytorialny” 2016, nr 9, s. 35–42.

³⁰ Tekst jednolity: Dz.U. z 2016 r., poz. 374 ze zm.

zani obydwójce małżonkowie jako podatnicy, a decyzja ta powinna zostać im obojgu doręczona, gdyż z chwilą doręczenia powstaje zobowiązanie podatkowe w podatku leśnym³¹. W przypadku doręczenia decyzji tylko jednemu małżonkowi mamy do czynienia z sytuacją, w której tylko na jednym małżonku ciąży zobowiązanie podatkowe, a od drugiego małżonka nie można wymagać i egzekwować podatku do czasu doręczenia decyzji (s. 238). Jak wskazał B. Pahl, „o opodatkowaniu gruntu podatkiem leśnym decyduje wyłącznie klasyfikacja gruntu w ewidencji gruntów i budynków jako las”. Stwierdzenie to jest całkowicie trafne. Należy tutaj także zwrócić uwagę na orzeczenie WSA w Łodzi, który w wyroku z dnia 30 października 2013 r.³² stwierdził, że „do określania stanu posiadania nieruchomości służyć ma ewidencja gruntów i budynków, która jest urzędowym źródłem informacji w sprawach natury administracyjnej, czyli także w sprawach podatkowych, i ma nadrzędne znaczenie w stosunku do informacji złożonych przez podatnika”. A zatem wszelkie zmiany w ewidencji gruntów i budynków mogą mieć większy bądź mniejszy wpływ na wymiar podatku leśnego³³.

Autor zajął się także kwestią wyjaśnienia pojęcia gruntów leśnych „zajętych na wykonywanie innej działalności gospodarczej niż działalność leśna” oraz problematyką opodatkowania gruntów pod napowietrznymi liniami energetycznymi w kontekście zajęcia lasu na prowadzenie działalności gospodarczej. W celu wyjaśnienia wątpliwości z tym związanych autor przytoczył najnowszy wyrok NSA z dnia 9 czerwca 2016 r.³⁴ B. Pahl odwoływał się także do zmian legislacyjnych, które miały miejsce w ustawie o podatku leśnym z początkiem 2016 r. Tytułem przykładu wskazał on na zmianę przepisu dotyczącego ulgi podatkowej polegającej

³¹ Na mocy art. 21 § 1 pkt 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (tekst jedn.: Dz.U. z 2017 r., poz. 201 ze zm.) „zobowiązanie podatkowe powstaje z dniem doręczenia decyzji organu podatkowego, ustalającej wysokość tego zobowiązania”.

³² Sygn. I SA/Łd 667/13, LEX nr 1473982.

³³ Problem ten został przeanalizowany dogłębnie w: A. Potocki, *Zmiany informacji w ewidencji gruntów i budynków a wymiar podatku od nieruchomości, rolnego i leśnego*, „Prawo Budżetowe Państwa i Samorządu” 2016, nr 3, s. 145–156, DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/PBPS.2016.019>.

³⁴ Sygn. II FSK 1156/14, LEX nr 2053815.

na obniżeniu o 50% stawek podatku leśnego dla lasów wchodzących w skład rezerwatów przyrody i parków narodowych. Do końca 2015 r. z obniżonej stawki korzystały również lasy ochronne, z początkiem 2016 r. katalog ten został jednak przez ustawodawcę zawężony i lasy ochronne opodatkowane są na zasadach ogólnych (s. 243).

Rozdział piąty pt. „Podatek od środków transportowych” został poświęcony drugiemu obok podatku od nieruchomości podatkowi uregulowanemu w ustawie o podatkach i opłatach lokalnych, tj. jak nazwa rozdziału wskazuje podatkowi od środków transportowych. Autor dość szczegółowo omówił elementy konstrukcyjne tego podatku oraz nietypową w przepisach ustawy instytucję zwrotu podatku w transporcie kombinowanym przysługującą podatnikom, którzy wykorzystują środki transportu, z wyjątkiem autobusów, dla wykonywania przewozów w transporcie kombinowanym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. W zakresie elementu konstrukcyjnego podatku od środków transportowych, jakim są zwolnienia podatkowe, autor dokonał charakterystyki tylko wybranych zwolnień, tj. zwolnienia od podatku pojazdów specjalnych oraz pojazdów używanych do celów specjalnych oraz zwolnienia pojazdów zabytkowych.

B. Pahl w tej części opracowania oraz we wnioskach zawartych na końcu recenzowanej monografii sugeruje, aby ustawodawca wprowadził zmiany w zakresie regulacji normujących opodatkowanie ciągników siodłowych i balastowych oraz naczep i przyczep. Zdaniem autora, przyjęte na potrzeby opodatkowania parametry, tj. ogólnie rzecz biorąc, dopuszczalna masa całkowita zespołu pojazdów, powinny być usunięte i zastąpione innymi z uwagi na to, iż w praktyce bardzo często jest problem z ich ustaleniem, a co za tym idzie występują trudności z odpowiednim zakwalifikowaniem przedmiotu opodatkowania. Badacz wysuwa także dość trafny postulat znowelizowania przepisów dotyczących właściwości miejscowej organów podatkowych dotyczących podatników będących osobami fizycznymi. Jak we wnioskach wskazuje B. Pahl, „kryterium miejsca zamieszkania jest pojęciem bardzo nieostrym, które istotnie ogranicza gminnym organom podatkowym zweryfikowanie podmiotu zobowiązanego z tytułu podatku od środków transportowych na terenie ich właściwości” (s. 304).

Ostatni rozdział pt. „Opłaty lokalne” został poświęcony omówieniu konstrukcji prawnej opłat lokalnych uregulowanych w ustawie z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych, tj. opłaty targowej, miejscowej i uzdrowskiej³⁵, od posiadania psów oraz nowo wprowadzonej opłaty reklamowej. Autor zwrócił szczególną uwagę na zmiany legislacyjne wprowadzone w opłacie targowej, miejscowej i uzdrowskiej w zakresie jej obligatoryjności – tj. od początku 2016 r. opłaty te mają charakter fakultatywny, czyli wprowadzenie ich na teren danej gminy uzależnione jest od podjęcia stosownej uchwały przez radę gminy. Zmiany w tym zakresie należy ocenić pozytywnie, gdyż w przypadku niewielkich wpływów z danej opłaty rada gminy nie musi podejmować żadnych działań legislacyjnych oraz działań związanych z poborem wprowadzonej opłaty, gdyż po prostu nie wprowadzi jej na swoim terytorium. Rozważania w tej części rozdziału zostały poparte bogatym i adekwatnym do poruszanych zagadnień orzecnictwem sądów administracyjnych, zarówno wojewódzkich, jak i NSA w Warszawie.

W zakresie opłat lokalnych autor zwracał także uwagę na możliwość zarządzenia przez organ stanowiący gminy poboru opłat w drodze inkasa oraz określenia inkasentów i ich wynagrodzenia za inkaso w podjętych uchwałach przez rady gminy/miasta³⁶. W przypadku opłat uzdrowskiej autor wyróżnił ciekawy problem, często poruszany w doktrynie prawa podatkowego, a mianowicie dotyczący kwestii niepobierania opłaty uzdrowskiej od osób przebywających w szpitalach uzdrowskich. W celu rozwiązania wątpliwości prawnych autor odwołał się do interpretacji ogólnej Ministra Finansów z dnia 3 października 2014 r.³⁷, w której to organ zinterpretował przepisy dotyczące opłaty uzdrowskiej i jasno

³⁵ Szerzej na ten temat wraz z przeprowadzonym badaniem w: R. Kwaśniewski, I. Majewska, *Opłata miejscowa i uzdrowska na przykładzie gmin województwa kujawsko-pomorskiego*, „Prawo Budżetowe Państwa i Samorządu” 2016, nr 4, s. 97–120, DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/PBPS.2016.025>.

³⁶ Więcej na ten temat: M. Słupczewski, O. Kosmala, M. Wilmanowicz, *Sposób określenia inkasenta przy poborze opłaty targowej w miastach na prawach powiatu – praktyka i problemy prawne*, „Prawo Budżetowe Państwa i Samorządu” 2016, nr 4, s. 121–138, DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/PBPS.2016.026>.

³⁷ <http://www.mf.gov.pl/documents/766655/2904383/interpret.+og.+op%C5%82ata+uzdr.II.pdf> (dostęp: 31.03.2017 r.).

wskazał, że nie ma obowiązku pobierania opłaty uzdrowiskowej od osób przebywających w szpitalach uzdrowiskowych³⁸.

Część rozdziału VI została poświęcona konstrukcji prawnej nowo wprowadzonej do katalogu opłat lokalnych – opłaty reklamowej. Opłata ta została wprowadzona na mocy przepisów ustawy z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu³⁹. Nowe przepisy weszły w życie 11 września 2015 r. Jak trafnie wskazuje autor we wnioskach końcowych, opłata reklamowa może wywoływać w praktyce wiele problemów wskutek dość specyficznej konstrukcji. Ponadto wyraża on pogląd, że znakomita większość gmin nie zdecyduje się na jej wprowadzenie ze względu na rygorystyczne warunki, które należy spełnić – z czym całkowicie się zgadzam.

Zakończenie monografii nazwane przez B. Pahlą „Wnioskami” stanowi istotny jej element, gdyż autor podsumowuje w nim w syntetyczny sposób całość przeprowadzonych rozważań oraz formułuje wnioski *de lege ferenda* dotyczące zmian regulacji prawnych w celu zniwelowania wyróżnionych w publikacji problemów powstających na etapie realizacji przepisów dotyczących podatków i opłat lokalnych. Po pierwsze, autor sugeruje, aby wszystkie daniny publiczne stanowiące w całości dochód budżetu gminy były pobierane przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta), a nie jak jest obecnie – część podatków pobierają organy samorządowe, a w stosunku do niektórych taką kompetencje mają organy państwowe, głównie w postaci naczelników urzędów skarbowych. Zdaniem B. Pahl dualizm podatków i opłat lokalnych powinien zostać zlikwidowany, co znacznie uporządkowałoby tę ważną kategorię świadczeń publicznych. Po drugie, za trafny należy uznać postulat autora dotyczący wprowadzenia w Polsce podatku katastralnego, który spowodowałby zwiększenie wydajności podatków i opłat lokalnych, a w konsekwencji,

³⁸ Zob. szerzej – J. Wantoch-Rekowski, *Opłata uzdrowiskowa a pobyt w szpitalu uzdrowiskowym – uwagi na tle interpretacji ogólnej ministra finansów*, „Prawo Budżetowe Państwa i Samorządu” 216, nr 4, s. 33–41. DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/PBPS.2016.002>; oraz J. Wantoch-Rekowski, *Zwolnienie z opłaty uzdrowiskowej a pobyt w szpitalu uzdrowiskowym*, „Przegląd Podatków Lokalnych i Finansów Samorządowych” 2013, nr 7, s. 6–8.

³⁹ Dz.U. z 2015 r., poz. 774.

jak stwierdza autor, doprowadziłoby do ich urealnienia. Jak wskazuje B. Pahl, „wprowadzenie podatku katastralnego jest celem, do którego powinien dążyć ustawodawca, chcąc realizować funkcję fiskalną podatków i opłat lokalnych”. Moim zdaniem reforma opodatkowania nieruchomości w tym zakresie jest konieczna i powinniśmy wziąć przykład z innych współczesnych systemów podatkowych, np. Niemiec, Irlandii, Łotwy czy Francji, w których opodatkowanie majątku oparte jest właśnie na wartości posiadanych nieruchomości, a nie jak w Polsce na powierzchni gruntu bądź powierzchni użytkowej nieruchomości.

Autor sugeruje także wprowadzenie zmian w zakresie opodatkowania budowli związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej, a w szczególności doprecyzowaniem przez ustawodawcę pojęcia budowli. Zdaniem B. Pahl'a odesłanie zawarte w ustawie o podatkach i opłatach lokalnych do przepisów prawa budowlanego powoduje powstawanie wielu rozbieżności w procesie stosowania przepisów regulujących ten przedmiot opodatkowania podatkiem od nieruchomości.

W zakresie podatku rolnego autor trafnie wprowadza postulat ściślejszego uregulowania przepisów dotyczących zakresu podmiotowego, a mianowicie kwestii dzierżawców gruntów gospodarstw rolnych, którzy zawarli umowę stosownie do przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników, które mają charakter niejednolity. Ponadto zdaniem B. Pahl'a ustawodawca powinien dokonać zmiany w zakresie przepisów regulujących ulgę inwestycyjną oraz zwolnienie z tytułu nabycia gruntów rolnych na utworzenie nowego lub powiększenie istniejącego gospodarstwa rolnego.

Badacz w tej części opracowania ocenia także zmiany legislacyjne, które ustawodawca wprowadził do systemu przepisów prawa podatkowego i które weszły w życie z początkiem 2016 oraz 2017 r. W obszarze podatków i opłat lokalnych pozytywnie zostały ocenione zmiany w zakresie opodatkowania części wspólnych gruntu i budynku przy odrębnej własności nieruchomości oraz wprowadzenie fakultatywności w opłatach lokalnych. Autor dość pozytywnie wyraża się także o nowelizacji ustawy o podatku rolnym w zakresie nowych zasad ustalania podstawy opodatkowania gruntów gospodarstw rolnych czy likwidacji ulgi żołnierskiej, która w praktyce od pewnego czasu nie była stosowana.

Publikacja naukowa pt. „Podatki i opłaty lokalne. Teoria i praktyka” autorstwa Bogumiła Pahla ze względu na wagę poruszanych w niej aspektów dotyczących problematyki podatków i opłat lokalnych niewątpliwie jest opracowaniem wartościowym i aktualnym zarówno z teoretycznego, jak i praktycznego punktu widzenia. Poszczególne rozdziały składające się na całość recenzowanej publikacji posiadają ogromny walor naukowy, a zarazem zostały przygotowane w taki sposób, aby czytelnik będący laikiem był w stanie zrozumieć analizowane w nich problemy badawcze. B. Pahl w opracowaniu dokonał analizy ważnych zagadnień w oparciu o płaszczyzną zarówno doktrynalną, normatywną, jak i jurydyczną. W celu napisania niniejszej publikacji posłużył się on bogatą literaturą przedmiotu, która została zaprezentowana w „Bibliografii” zawartej na końcu książki. Znaczną część literatury stanowiły publikacje autora składające się na jego wieloletni dorobek naukowy, co także zasługuje na ogromne uznanie.

Uwagi *de lege ferenda* zawarte zarówno w poszczególnych rozdziałach, jak i we wnioskach będących zakończeniem wywodów autora mogą i powinny się stać przyczynkiem do dalszych rozważań, badań i dyskusji nad poszczególnymi rozwiązaniami systemowymi w zakresie problematyki podatków i opłat lokalnych. Recenzowana monografia całkowicie zasługuje na docenienie ze strony doktryny prawa podatkowego, gdyż stanowi ważną pozycję naukową i dla przedstawicieli doktryny, pracowników administracji rządowej i samorządowej zajmujących się zagadnieniami podatków i opłat lokalnych, i dla dydaktyki z zakresu prawa podatkowego.

O zaletach opracowania traktuje także recenzja prof. dr. hab. Leonarda Etela, który w jednym z fragmentów stwierdza, że „recenzowana książka jest wartościową analizą problematyki podatków i opłat lokalnych, a jej publikacja przyczyni się do pogłębienia wiedzy z tego zakresu nie tylko wśród praktyków, lecz także wszystkich osób zajmujących się prawem podatkowym” – to również może stanowić dobrą rekomendację dla recenzowanej książki.

Bibliografia:

- Bień-Kacała A., *Zasada władztwa daninowego w Konstytucji RP z 1997 r.*, TNOiK, Toruń 2005.
- Ciak J., Wąsewicz B., *Oczekiwany model katastru nieruchomości w Polsce*, „Prawo Budżetowe Państwa i Samorządu” 2015, nr 1(3), s. 27–43, DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/PBPS.2015.002>.
- Ciak J., Wąsewicz B., *Kataster jako warunek reformy systemu opodatkowania nieruchomości w Polsce*, „Prawo Budżetowe Państwa i Samorządu” 2014, nr 4, s. 9–29, DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/PBPS.2014.035>.
- Czarnecki S., *Kilka uwaga na temat przesłanek specjalnego opodatkowania gruntów położonych na obszarach rewitalizacji*, „Przegląd Podatków Lokalnych i Finansów Samorządowych” 2016, nr 8, s. 23–32.
- Etel L., *Opodatkowanie garażu stanowiącego nieruchomość lokalową w budynku mieszkalnym*, „Przegląd Podatków Lokalnych i Finansów Samorządowych” 2016, nr 1, s. 6-10.
- Etel L., *Reforma podatków majątkowych warunkiem zwiększania dochodów samorządu*, [w:] K. Świąch, A. Zalcewicz, *Sanacja finansów publicznych w Polsce. Aspekty prawne i ekonomiczne*, PPH „Zapól” Dmochowski, Sobczyk. Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2005.
- Glumińska-Pawlic J., *Władztwo podatkowe jednostek samorządu terytorialnego w świetle Europejskiej Karty Samorządu Lokalnego*, [w:] A. Pomorska, P. Smoleń, J. Stelmasiak, A. Gorgol (red.), *Prawo finansowe w warunkach członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Księga jubileuszowa dedykowana Profesor Wandzie Wójtowicz*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2011.
- Kwaśniewski R., Majewska I., *Oplata miejscowa i uzdrowiskowa na przykładzie gmin województwa kujawsko-pomorskiego*, „Prawo Budżetowe Państwa i Samorządu” 2016, nr 4, s. 97–120, DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/PBPS.2016.025>.
- Pahl B., *Kilka uwag na temat wykładni pojęcia „trwale związanie z gruntem” na potrzeby opodatkowania podatkiem od nieruchomości*, „Przegląd Podatków Lokalnych i Finansów Samorządowych” 2014, nr 12, s. 10–16.
- Pahl B., *Kontrowersje wokół nowych zasad ustalania podstawy opodatkowania w podatku rolnym*, „Samorząd Terytorialny” 2016, nr 9, s. 35–42.
- Pahl B., *Nowe zasady opodatkowania nieruchomości gminnych (miejskich)*, „Finanse Komunalne” 2016, nr 1–2, s. 65–72.

- Pahl B., *Posiadanie bez tytułu prawnego a obowiązek podatkowy w podatku od nieruchomości, rolnym i leśnym*, „Przegląd Podatków Lokalnych i Finansów Samorządowych” 2012, nr 6, s. 11–15.
- Pahl B., *Rola sołtysa w procesie realizacji podatków i opłat lokalnych*, „Przegląd Podatków Lokalnych i Finansów Samorządowych” 2014, nr 9, s. 6–11.
- Pahl B., *Umowy dzierżawy gruntów rolnych a obowiązek podatkowy w podatku rolnym*, „Przegląd Podatków Lokalnych i Finansów Samorządowych” 2013, nr 6, s. 14–19.
- Pahl B., *Uwagi na temat stosowania zwolnienia od podatku rolnego gruntów nabytych na utworzenie gospodarstwa rolnego*, „Przegląd Podatków Lokalnych i Finansów Samorządowych” 2013, nr 12, s. 16–22.
- Pahl B., *Właściwość miejscowa organu podatkowego w zakresie podatku od środków transportowych*, „Journal of Modern Science” 2011, tom 1(8), s. 85–94.
- Pahl B., *Zasada superficies solo cedit a podmiot zobowiązany do zapłaty podatku od nieruchomości od części budowlanych elektrowni wiatrowych*, „Przegląd Podatków Lokalnych i Finansów Samorządowych” 2015, nr 10, s. 12–18.
- Pahl B., *Zmiany w zakresie opodatkowania budynków lub ich części zajętych na udzielanie świadczeń zdrowotnych*, „Finanse Komunalne” 2011, nr 6, s. 44–50.
- Pahl B., Radziłowicz M., *Zwolnienie od podatku od nieruchomości budynków gospodarczych zajętych na prowadzenie działów specjalnych produkcji rolnej – problemy praktyczne*, „Samorząd Terytorialny” 2015, nr 10, s. 50–55.
- Potocki A., *Zmiany informacji w ewidencji gruntów i budynków a wymiar podatku od nieruchomości, rolnego i leśnego*, „Prawo Budżetowe Państwa i Samorządu” 2016, nr 3, 145–156, DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/PBPS.2016.019>.
- Słupczewski M., Kosmala O., Wilmanowicz M., *Sposób określania inkasenta przy poborze opłaty targowej w miastach na prawach powiatu – praktyka i problemy prawne*, „Prawo Budżetowe Państwa i Samorządu” 2016, nr 4, s. 121–138, DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/PBPS.2016.026>.
- Wantoch-Rekowski J., *Opłata uzdrowiskowa a pobyt w szpitalu uzdrowiskowym – uwagi na tle interpretacji ogólnej ministra finansów*, „Prawo Budżetowe Państwa i Samorządu” 2016, nr 1, s. 33–41, DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/PBPS.2016.002>.
- Wantoch-Rekowski J., *Zwolnienie z opłaty uzdrowiskowej a pobyt w szpitalu uzdrowiskowym*, „Przegląd Podatków Lokalnych i Finansów Samorządowych” 2013, nr 7, s. 6–8.